

Akademiens högtidssammankomst den 20 mars 2012

STÄNDIGE SEKRETERARENS ÅRSBERÄTTELSE

Eders Majestäter, Fru Statsråd, Fru Preses, ärade gäster och ledamöter!

Akademien har under året valt in ett antal nya ledamöter: Torsten Persson, professor i nationalekonomi vid Stockholms universitet, och Samuel Byrskog, professor i Nya testamentets exegetik vid Lunds universitet. Som utländsk ledamot har vi valt in ryske statsheraldikern Georgy Vilinbahov, professor och ställföreträdande chef för Statliga Eremitaget i Sankt Petersburg, och som korresponderande ledamot docent Claes Gejrot, Stockholm, huvudredaktör för Svenskt Diplomatarium.

Samtidigt har några ledamöter lämnat oss: Bengt Landgren, professor i litteraturhistoria i Uppsala, och f. museidirektören Ulf Erik Hagberg, Uppsala; vidare utländske ledamoten Hans-Günther Buchholz, professor i klassisk arkeologi i Giessen, samt korresponderande ledamöterna direktör Vidar Christensen, Stockholm, Erik Forssman, professor i konsthistoria i Freiburg, fil. lic. Göran Silfverstolpe, Eskilstuna, samt historikern och krigsarkivarien Alf Åberg, Stockholm.

Med tanke på långsiktigheten i akademiens arbete kan det inte uteslutas att en årlig redovisning ger en känsla av upprepning. Men det uppmärksamme blir också varse att tyngdpunkterna växlar. Akademiens främsta kraft är naturligtvis dess ledamöter, och därför står stödet till deras arbete i främsta rummet. Men vid sidan av detta finns gott om utrymme för aktiviteter som stämmer överens med villkoren i de stiftelser och fonder som förvaltas av akademien. Mot den bakgrunden har Vitterhetsakademien utvecklat en rad program. Många av dem bedrivs i samarbete med andra finansiärer.

Tillsammans med Svenska Akademien har Vitterhetsakademien kunnat fortsätta den sjunde och, som det ser ut, den sista omgången av akademiforskare med ekonomiskt stöd av Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse. Vitterhetsakademien svarar för tre av de fem forskarna och ämnen denna gång är medeltidens historia, medeltidens språk och litteratur med inriktning på det germanska språkområdet samt slutligen medeltidens språk och litteratur med inriktning på det klassiska och romanska språkområdet. Vi har således denna gång lagt tyngdpunkten på medeltidsforskning inom en vid ram.

Knut och Alice Wallenbergs Stiftelse har nu lanserat sitt omfattande program Wallenberg Academy Fellows, stiftelsens hittills största ekonomiska åtagande, som omfattar 125 forskare på fem år med en insats av 1,2 miljarder kr. Vitterhetsakademiens roll blir att biträda vid sakkunniggranskning och urval, och förhoppningsvis kommer denna förnämliga satsning att innefatta även ett antal humanister och samhällsvetare.

För att stödja nyrekryteringen av disputerade forskare vid myndigheterna inom kultursektorn (arkiv, bibliotek och museer) har sedan ett antal år ett tjugotal postdoktorala traineetjänster finansierats i samarbete med Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. De femåriga tjänsterna håller på att fullborda sitt lopp, och vi har nu inlett en utvärdering av systemet. Av något yngre datum är forskartjänsterna vid Medelhavsmuseet samt forskningsinstituterna i Aten och Istanbul, runtjänsterna vid Riksantikvarieämbetet, hållristningsforskarna vid Göteborgs universitet och Tanum

samt inte minst projektet Det medeltida Sverige (DMS), som med ett par nya tjänster nu gör en glädjande nystart i samarbete mellan akademien, Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond, Riksantikvarieämbetet och Riksarkivet.

Akademien har med sina svenska och utländska ledamöter ett rikt internationellt kontaktnät. Genom kontakterna med andra akademier förfogar vi över ett samarbetsforum som underlättar svenska forskares vistelser vid andra universitet och gör det möjligt att inbjuda gästföreläsare. Vårt internationella stipendieprogram och vår utbytesverksamhet fortsätter att vara omfattande.

Bland insatser med internationell inriktning skulle också kunna nämnas akademiens beslut att skänka det omfattande Gunnar Jarringbiblioteket till en naturlig forskningsmiljö vid Svenska forskningsinstitutet i Istanbul. Tillsammans med tjänsterna vid Medelhavsinstitutet ger vi på det sättet ett bidrag till en stärkning av orientforskningen. Hit hör också det omfattande Kina-projekt som drivs av Union Académique Internationale (UAI) och som har sin elektroniska hemvist på akademiens hemsida. Hit skulle vi också kunna räkna vår inom kort fullbordade strävan att tillhandahålla akademiens hemsida på ett tiotal olika språk: svenska, finska, engelska, franska, tyska, spanska, ryska, arabiska, de två kinesiska språkvarianterna traditionell och förenklad kinesiska samt givetvis även latin.

Som vanligt har vi en samverkan med internationella organisationer som UAI och ALLEA (All European Academies). European Science Foundation (ESF) har fortsatt sin omvandling till att bli ett organ för de nationella forskningsråden med uteslutande offentlig finansiering, och följaktligen har akademien som åtskilliga systerakademier utträtt ur organisationen för att i stället rikta krafterna mot akademiernas egen ALLEA.

Till de forskningsstimulerande insatserna hör regelbundet återkommande ämneskonferenser och symposier med skiftande inriktning. I stor utsträckning arbetar akademien här genom de egna ledamöterna, som med akademiens stöd själva organiserar programmen. Bland årets olika ämnen finner vi exempelvis Bysantologi, Tryckfrihet och offentlighetslagstiftning, Kulturlandskap, Musikvetenskap, August Strindberg samt det internationella symposiet Aspects of trust and confidence in scientific research rörande vetenskapens trovärdighet, värdet av kritisk och fri forskning samt möjligheten att mäta dess kvalitet.

Till de något ovanligare projekten hör restaureringen av akademiens flöjtur, som inleddes för att vi skulle kunna få njuta av Naumans, Kellgrens och Gustav III:s opera Gustav Vasa som den var avsedd att spelas i slutet av 1700-talet. Under hand har arbetet utvecklats till ett större internationellt förankrat musikhistoriskt projekt.

Till publiceringsverksamheten hör naturligtvis forsknings- och tryckbidrag men även de publikationer som akademien ger ut i egen regi. I årets skörd ingår det omfattande verket om Alvastra pålbyggnad, det för våra breddgrader märkliga byggnadsverk som uppfördes för omkring 5 000 år sedan, arbetena om drottning Hedvig Eleonora och hennes livgeding, studien om den framstående historikern Sture Bolin, en framställning av principiell betydelse eftersom bilden av hans gärning tidigare förvandlats till en så kallad faktoid, sedan han orättvist och på lösa grunder försetts med en politiskt misshaglig etikett; hit hör konferensrapporten om universitetsrankning och bibliometriska mätningar som belyser svårigheterna att utnyttja metoderna för

humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning, samt den sista rapporten i den långa serien om de omfattande utgrävningarna på Helgö i Mälaren.

Med de stora kulturarvsinstitutionerna har akademien djupa kontakter som resulterar i gemensamma projekt, publikationer och konferenser. Dessa långsiktiga arbeten ger också en grund för framtida forskning. Hit hör projektet Sveriges Kyrkor, vilket lever i olika former men som under senare år fått ny kraft genom ett kyrkonätverk, som ser som sin uppgift att rikta uppmärksamheten på kyrkornas värde som kulturarv och forskningsområde och som anordnar symposier, förbereder skrifter samt inte minst en TV-serie om ett tiotal enskilda kyrkor, vilken kommer att visas i SVT. Hit hör också utgivningen av de skrifter och brev som vår i särklass mest betydande och internationellt kände statsman Axel Oxenstierna har lämnat efter sig, samt arbetet på att skapa en nationalutgåva av de geometriska jordeböckerna från 1600-talet, resultatet av nationalstatens tidiga och fortfarande bestående strävan att skapa ordning och överblick i riket.

Fortlöpande avsätts dessutom medel som direkt stöd till verksamhet inom institutioner som Riksantikvarieämbetet, Statens historiska museer och Riksarkivet. Att samla material och göra det tillgängligt är nödvändigt i all humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning. Arbetet med detta kostar mycket, kan ta lång tid och betraktas ibland som oglamoröst. Det är då beklagligt att arkivens, bibliotekens och museernas roll som forskningens infrastruktur sällan framgår i den forskningspolitiska diskussionen om forskningens infrastruktur.

Det är självklart att forskningsresultaten måste spridas i samhället. För att nå bredare publik har akademien gått in som en av huvudarrangörerna i Forskartorget, den del av Bok- och biblioteksmässan i Göteborg som är särskilt inriktad på att sprida kvalificerad forskningsinformation. Till de publika arrangemang som akademien betraktar med uppskattning och välvilja hör De Svenska historiedagarna, som under ett antal år dragit sitt strå till stacken för att stärka historieämnet och att ge lärare möjlighet att möta forskare, samt Vetenskapsfestivalen i Göteborg med sina arrangemang särskilt riktade till skolungdom. En nyhet för året är debatt- och recensionstidskriften *Respons* som nyligen utkommit med sitt första nummer, och där akademien är en av huvudfinansiärerna.

Akademiens stöd till forskningsverksamhet har under året uppgått till drygt 38 mkr, värden av kulturfastigheterna till drygt sex miljoner. En viktig del utgörs av det fyrtiotal stiftelser och fonder som förvaltas av akademien och varav åtskilliga kan sökas genom akademiens nya elektroniska ansökningssystem som skapar ordning och reda samt en del extra arbetsuppgifter.

Det kan bara avslutningsvis betonas hur givande det är att ha förmånen att få arbeta med kvalificerade ledamöter och kunniga kolleger i kansliet på Villagatan och bland våra kulturfastigheter Skånelaholms slott i Uppland, Stjernerunds slott i Närke samt byarna Stensjö i Småland och Borg på Öland.

Erik Norberg